

Különfélek.

Neerolog. Nagy-Ajtai Kovács István, nyugalmazott udvari tanácsos és a magyar akadémia levelező tagja, és Bölöni Mikó Lorincz, kolozsvári főiskolánkban rendes tanár, hitbéli atyáncfiainak, az elsőnek jan. 14-én, az utóbbinak mart. 10-én történt halálával fájdalmas csapás érte kis községünket. Míg e két jelesünk tüzetes életirátát nyújthatnók olvasóinknak, tolmácsolni sietünk a mély fájdalmat, melyet e kettős veszteség valamint bennünk, úgy egész egyházközségünkben keltett; mert az elhunytakban két lankadatlan buzgalmu, hivatott munkást veszítettünk!

Nagy-Ajtai Kovács István, míg Kolozsvárt lakott, tevékeny részt vett egyházközségünk ügyeinek intézésében, különösen mint az e. k. tanács kebelében felállított nevelési bizottmány tagja egyik munkássá volt azoknak a reformoknak, és nagyhatásu intézkedéseknek, melyek azon korból iskoláink és tanügyünk érdekében keletkeztek.

Irodalmi jeles foglalkozásaiban kiváló előszeretettel mivelvén Erdély hazánk és unitárius egyházközségünk történelmét, alapos reménységünk lehete, hogy az ő valójában tudományos és lelkiismeretesen szigoru dolgozatainak alapján, a közel jövőben teljesülhet azon óhajtásunk, hogy egyházközségünk három századra terjedő életének alapos történelmét bírhatjuk.

A hálás megemlékezés mellett, melyet élete és munkássága mindnyájunk szívében felkeltett, állandó, látható emléket emelt magának végrendeletében, mely szerint becses könyvtárát és irományait kolozsvári iskoláinknak hagyományozta; s ezek mint drága klenodiumok már birtokunkban is vannak.

Mikó Lorinczben mi pályatársai egy értelmes, melegeklü társunkat, iskolánk ifjúsága egy nagyon szeretett és tisztelt tanárát, hitfelekezetünk egy buzgó tagját veszítette el, ki 30 év óta az önfeláldozásig fokozott buzgalommal munkált közügyeink intézésében, s az utóbbi tíz év alatt mint pénztárnokunk a nélkülözések és szigoru gazdálkodás megpróbáltatásán át indította pénzügyünk állapotát azon útra, melyen egykor biztos megállhatását elérndheti.

Belső emberek változása az 1871-ik évben. Meghalá-
loztak: Inczei József, udvarhely-környéki esperest és derzsi lelkész.
Ifj. Sófalvi József, ujszékeli tanító. Cserei Mózes, h.-szentmár-
toni lelkész. Goró István, h.-ujfalusi lelkész.

Nyugalmazottak: Kálnoki tanító Kovács István. Recse-
nyédi tanító Bedő Sándor. Csokfalvi tanító Mihály János.

Kinevezettek: Kolozsvári második rendes pappá még az 1870 ben
megválasztott pap Derzsi József akademiái útjából hazajövén, elfoglalta
papi állomását octoberben. Imecs Lajos, a tordai gym. főnöke komját-
szegi lelkészszé. Kiss Mózes, deák, szent-benedeki tanítónév. Incze Da-
ni, szent-benedeki tanító csokfalvi tanítónév. Nagy Benedek, szindi ta-
nító, iklandi tanítónév. Gálfalvi Samu, kereszturi köztanító, szent-
miklósi lelkészszé. Kiss Tamás, h.-szentpáli mester ujszékeli tanítónév.
Dombi Mózes, szentmiklósi lelkész h.-szentmártoni lelkészszé. Nagy
Mózes, nyugalmazott lelkész, h. ujfalusi ideiglenes lelkészszé egy évre.
Kovács István, h.-almási leánytanító, h. szentpéteri tanítónév. Pé-
terfi Áron, kénosi tanító, recsenyédi tanítónév. Vida Sándor, muzs-
nai tanító kénosi tanítónév. Török Áron, mint káplán, meghagyatik a
derzsi ekkkléziában egy évre. Török Sándor, papjelölt, a felső-rá-
kosi ekkkléziában egy évi időre segédde az elbetegesedett pap mellé.
Kiss Jakab, deák kálnoki tanítónév.

**A magyar korona országaiban levő unitáriusok lét-
száma.** Az 1869. III. törvényczikk értelmében a magyar korona or-
szágaiban 1870 év elején végrehajtott népszámlálás eredményeiről az
országos m. kir. statistikai hivatal által szerkesztett s mult év végén
kiadott nagy terjedelmű és becsü mű szerint az unitárius vallásnak szá-
ma Magyarországon: 788, Erdélyben: 53,539, Horvát-Szlavonországban:
91, Határőrvidéken: 20, ezen kívül honvéd 103, katona 281, tehát
mindössze: 54,822. Részletesen: Magyarországon: Abaujmegyé-
ben 5; Kassa sz. kir. városban 1; Aradmegyében 8; Arad sz. kir. vá-
rosban 11; Bácsmegyében 108; Zombor sz. kir. városban 5; Békésmegyében
19; Beregmegyében 1; Biharmegyében 25; Debreczen szab. kir. város-
ban 2; Nagy-Várad városban 44; Borsodmegyében 1; Csanádmegyé-
ben 25; Székes-Fehérvár sz. kir. városban 1; Gömörmegyében 1; He-
vesmegyében 2; Selmecz és Bélabánya sz. kir. városban 2; Közép-
Szolnokmegyében 24; Zilah sz. kir. városban 10; Krassómegyében 34;
Krasznamegyében 20; Liptóme gyében 16; Mármarosmegyében 7; Pest-
megyében 22; Pest sz. kir. fővárosban 31; Buda sz. kir. fővárosban 22;
Pozsonymegyében 4; Eperjes sz. kir. városban 1; Szabolcsmegyében 7;

Szathmármegyében 10; Nagy-Bánya sz. kir. városban 5; Szathmár-Németi sz. kir. városban 1; Szepesmegyében 1; Gölniczbánya sz. kir. városban 1; Temesmegyében 254; Temesvár sz. kir. városban 2; Tolnamegyében 1; Torontálmegyében 16; Nagy-Kikindai kerületben 2; Ungmegyében 5; Vas megyében 1; Kőszeg sz. kir. városban 1; Veszprémmegyében 1; Zarándmegyében 9; Zemplénmegyében 5; Kővárvidéken 11; Jász-Kún kerületb. — 5; Erdélyben: Alsó-Fehérmegyében 602; Gyula-Fehérvár sz. kir. városban 24; Nagy-Enyed nemes városban 48; Abrudbánya kiv. mezővárosban 247; Vizakna kiv. mezővárosban 2; Belső-Szolnokmegyében 32; Deés nemes városban 16; Szamosujvár sz. kir. városban 26; Dobokamegyében 74; Szék kir. mezővárosban 1; Felső-Fehérmegyében 2795; Fogarasvidéken 97; Fogaras kiv. városban 13; Hunyadmegyében 28; Vajda-Hunyad kiv. mezővárosban 4; Kolozsmegyében 713; Kolozsvár sz. kir. városban 1058; Kolozs kiv. mezővárosban 250; Küküllőmegyében 3905; Erzsébet sz. kir. városban 20; Tordamegyében 3313; Torda nemes városban 964; Szász-Régen kiv. városban 16; Naszód vidéken 6; Aranyosszéken 4946; Csikszékben 34; Háromszéken 4588; Sepsz-Szt.-György kiv. mezővárosban 81; Kézdi-Vásárhely kiv. mezővárosban 5; Bereczk kiv. mezővárosban 3; Ilyefalva, kiv. mezővárosban 12; Marosszéken 6107; Maros-Vásárhely sz. kir. városban 219; Udvarhelyszéken 22,619; Sz.-Udvarhely kiv. mezővárosban 71; Besztercevidéken 1; Beszterce sz. kir. városban 61; Brassóvidéken 18; Brassó sz. kir. városban 138; Kóhalomszéken 67; Medgyesszéken 10; Medgyes sz. kir. városban 38; Nagy-Sinkszéken 3; Segesvárszéken 87; Segesvár sz. kir. városban 37; Szász-Sebes sz. kir. városban 3; Szászváros sz. kir. városban 2; Szében székben 8; Nagy-Szeben sz. kir. városban 46; Ujgyházszékben 1. — Horvát-Szlavonországban: Zágrábmegyében 78; Varasd-megyében 1; Varasd sz. kir. városban 1; Szerémmegyében 10; Verőczemegyében 1; Horvát-szlavon határőrvidéken 2; Magyar-bánáti határőrvidéken 18.

A britt és külföldi unitárius társulat idei pünköstheti évi nagy gyűlésén ígérkezett megjelenni a híres Coquerel is Párisból, mint a szabadelvű kereszténység egyik apostola; sőt e zsinatszerű gyűlés egyik fő hitszónoka is ő lesz. Mi szívünkben üdvözljük a valódi szabadelvűségnek és igaz ker. testvéri szeretetnek e szép nyilatkozatát.

Bajorországban a kormány a szabadelvű irányzatnak a katholicusok közt terjesztésére azt a módot alkalmazza, hogy a megürrült püspöki székekre szabadelvű egyéneket nevez ki. Így az ultramontan

lapok legújabb számai tele vannak a kétségbeesés jajaival a felett, hogy a würzburgi püspökségben senki sem hisz a csalatkozhatlanságban, mivel az új püspök nem hirdetteti ki a dogmát. Ama mód alkalmazását — de minden esetre igazi szabadelvű egyének kinevezésével — a magyar cultusminister is megpróbálhatná.

Francoziaország 86 főtanácsa közül már is 53 a népoktatási törvényjavaslat főpontja, a kényszeriskolázás mellett nyilatkozott. Jules Simon népoktatási törvénye, bármily támadás tárgya legyen is papi részről, úgy látszik mégis törvényynyé lesz.

A vakbuzgó Skóciában is virrad a szabadabb hitnézetek fénye, s több városaiban tartattak már unitárius felolvasások, miket a nép mind nagyobb figyelmére méltat, kivéve papjait, a kik természetesen félnék a világosságtól, s a helyett, hogy a felajánlani szokott vetélyt elfogadnák, szószékeikről fenyegetőznek a socinianok és atheusok ellen. A szabad skót egyház papjai különösen kitesznek magukért. A skót főiskolák tanárai közt főleg sok hive s szószólója támadt a szabadelvű keresztény eszméknek. Számosan vannak pedig ilyenek az angol püspöki egyház papjai között, a kiknek némelyike jeles czikkkekkel lép fel az unitárius szerkesztők által kiadott „Theological Review“ című derék folyóiratban is, s nyíltan vallja az unitárius hitnézeteket. Sőt legújabban anglikán főpapok s tudósok egyesülve dissidens felekezetek jeleseivel egy társulatot alkottak, mely a német s hollandi szabadelvű hittudósok műveinek angol nyelvre fordíttatását s kiadását tűzte ki czélul.

A chicagói nagy égésben elpusztult unitárius templom helyén az újnak felépülését már ez idei novemberre számítják. Körülbelül 200,000 dollárba fog kerülni a nagyszerű templom orgonával s özszes díszleteivel együtt. Az „amerikai unitárius társulat“ adománya 50,000 dollár, éppen fele a gyülekezetekből évente közczélokra gyűjtetni szokott özszegnek. A többi költség egyesek adakozásából folyt be s igen sok részben a Collyer Robert, e kovácmesterből előbb methodista, azután unitárius pappá lett genialis férfin elragadó hitszónoklatai által lön előteremtve. A szent czélra még húsz év óta nem gyakorlott kovácmesterségét is felhasználta a napokban, midőn a Cornell-egyetem tanárai s deákjai inkább csak tréfásan 2000 dollárt ajánlának a derék hitszónoknak egy lópatkóért, a melyet ő saját kezével készítene. Áll a fogadás, úgymond, s a patkót saját kezével elkészítvön nagy tiszteletű Collyer ur, a rögtön lefizetett özszegből 500 dollárt a michigani égettnek juttatott, a többit a chicagói templom részére.

A „Brahmo Somaj“ új theista hitfelekezet nagy előmenetelt teszzen Keletindióában. Január 20-án ülte meg 42-ik évfordulati ünnepe-lyét. Az angol unitáriusokkal oly közel viszonyban állott híres bramin Rammo hun Roy volt e vallásos társulat alapítója, de nagyobbserü terjedést szerzett annak a prófétaí jellemü s lelkesedésü Babu Kes-hub Chunder, a ki két éve Angliát meglátogatván, rendkivüli hatású szent beszédeket tartott angol nyelven, a melyet derekasan ért, főleg az unitárius templomokban, s alapigéit rendesen az újszövetségí könyvek-ből vette, s bár nagyon óvakodik a keresztény névtől, a Krisztus szel-lemétől mélyen áthatott lelkü apostolként beszél és működik. Szerintök „a theismus az a vallás, mely minden egyeneslelkü ember szellemi vá-gyait kielégíti. Az hozand egységet a nemzetek közé az ellenségeskedés eltörlése által, mely jelenleg létezik igazság és igazság között, fentart-va bántatlanul az emberek közti különbözöséget, a legnagyobb természet hagyva mindenkinek az egyéni haladásra és szemlélődésre“.

Dall, a minket meglátogatott északamerikai missionarius, a ki Calcuttában egy virágzó indus népiskola, mint a bostoni missio-társu-lat által is segélyezett intézet igazgatója, nem rég nyilvánosan beállván a Brahmo Somaj“ hívei közé, egy kis bajt szerzett magának az által, hogy némely amerikai erős hitü unitárius felfogása szerint Dall ur nem lehet egyszerre keresztény is, az új indus egyház tagja is, a menynyi-ben az indusok a legóvatosabban kerülük a keresztény nevet. Tüzes po-lemia fejlett ki ebből az egyházi lapokban. Dall védi magát állítván, hogy ezen indus hitfelekezet Jézus messiásságát elismeri, életét s tani-tásait követésül ajánlja, s ennélfogva keresztény jellemü vallás és ő egész jóhiszemmel állott be annak hívei közé. Az indusok nem tagad-ják ugyan a Jézus messiási vagy krisztusi méltóságát, de vele egy szín-vonalra teszik a többi nagy vallásrendszerek alapítóit is, mint: Confu-cius, Zoroaster, Buddha, Mohamed sat., ha némelyek közülök megenge-dik is, hogy Jézus csakugyan „első az egyenlök között“. Az érdekes vita még nem végződött bé. Minden esetie szorult helyzetbe jutott a mi Dall-unk, a menynyiben az indus theista sokkal büszkébb, mint hogy idegen forrásból láttassék meríteni a maga hitét s tudományát, s a ke-resztény névnek nem is szereztek ott becsületet az egymással versengés-ben élő és sok képtelenséget tanító missionariusok, másfelöl ismét az amerikai unitáriusok nagy többsége is buzgóbb keresztény, hogysesm Jé-zus Krisztusnak minden más vallásalapító prófétaák közül magasan kivá-ló isteni küldetését el ne ismerné.

Az unitárius egyházi irodalom egy nagybecsű és önálló művel gyarapodott, Simén Domokos munka- és tanártársunknak „A Szent háromság eredetének és kifejlődésének története“ czimű, közelebbről Pesten megjelent munkája által. A helyett, hogy magunk ajánljuk azt az olvasó közönség figyelmébe, álljon itt Sz. F. (Szilágyi Ferencz) köztiszteletben álló hazai tudósunknak a Budapesti Közlöny f. évi 68-ik számában tett ide vonatkozó nyilatkozata:

„E jeles, mint sok tudományos készültséggel irt egyháztörténelmi monographiának nagy érdeket kölcsönöz azon körülmény, hogy az egy erdélyi unitárius s valóban szakavatott férfi munkája. Megjelent az egyébiránt a dr. Ballagi Mórtól szerkesztett „Prot. Tud. Szemle“ 1871-dik évi folyamában, s valóban jól történt és szerencsés gondolatnak kell mondani, hogy azt most az ilyen dolgokban gyönyörködő olvasók számára külön megszerezhető kiadásban is közrebocsátottak.

Mi annak tartalmát illeti: mellőzve az orthodoxiát ismertető s bevezetés gyanánt szóló értekezést, szerző a fődolgot t. i. a szent háromság történetét kilencz fejezetben adja elő. Ezek: Előzmény; a háromság tulajdonai; az ó testamentum; új testamentum; az apostolok tanítása; az első ker. egyház; a szent háromság eredete a pogányok hitregéiben; a szent háromság eredete a görög és zsidó philosophiában; az egyházi szentháromsági dogma kifejlődése az alexandriai philosophia hatása alatt; a két istenség kifejlődése; az ariusi vita s végre a szent háromság. Mindezekben a keleti nyelvekben, exegesisben s bibliai tudományokban kitűnőleg jártas szerző ur felvett tárgyát oly alaposan, azt minden oldalról felderítve s lehet mondani: kimerítőleg adja elő, hogy az olvasónak alig marad fenn valami, mit arra nézve neki kívánni kelene, vagy lehetne.

Midőn ismertető ez alkalomból e ritka, derék munkát az illetők s főkép az egyháztörténelmet kedvelők figyelmébe melegen ajánlja, azon megjegyzést sem mellőzheti, hogy mint hiszi, annak érdeke kapcsolatban van korunk nagy cseményével t. i. az utolsó vaticani concilium decretált pápai csalhatatlansági tan- és hitágazattal stb. Ára csak 1 fr. o. é.

Kedves ígéret. Szilágyi Ferencz ur a fennebb érintett ismertetést ezen kedves ígérettel zárja be. „Ha Isten engedi, menyinyiben korom és erőm engedik, az erdélyi unitárius egyháznak a 18-ik századbeli történelmére s viszontagságaira vonatkozó okmány-gyűjteményemből több, eddig nem ismert s azon kort lényegesen illusztráló tényt és adatot szándékozom közre bocsátani.“ Isten segítse.